

Toliko je jasno iz vsega tega, da je Vuk po Kopitarjevem navodu vsaj iz jezikovnih razlogov — če že ne iz cerkvenih — kratil narodni cenzuri srbski kompetenco in dvorni cenzuri dal prihiko, da „delu med Srbi red“.

Grujič je naš Slomšek po dobi, v kateri je živel (1810—1887), po poklicu tavečenik, nazadnje škof, po pesniškem duhu, ki je donekle uvaževal že narodno pesen, po jezikoslovnem zanimanju in delovanju, po trudu na polju šolske književnosti izza leta 1848, po slovanski zavesti — odlično se je udeležil narodne skupščine maja meseca 1848 v Sremskih Karlovcih in slovanskega shoda v Pragi — po zastopanju narodnih individualnosti v Slovanstvu (prijateljeval je z Ludevitom Sturrom, pobornikom slovaške samostalnosti); iztaknem pa še to-le: Grujič je bil krščen za Miljutina, a profesor njegov, cistercita, mu je preimenoval to ime v Mihaela, „ker onega ni mogel prevesti v latinski jezik“ (ime Nikanor je Grujičevo samostansko ime) — Slomšek je bil Anton Martin, pa ni rad videl niti Davorina niti Oroslava. Sicer pa je „mnoga šaljiva, ljubavna i vesela društvena pesmica potekla iz Grujičeva pera, a mnoga od tih pesama pevala se i tada, a peva se još i danas u našem društvu“ (5) — torej kakor pri našem Slomšku. *Dr. Fran Hešič.*

Mirko Breyer. Priloži k starijoi književnoj i kulturnoj povjesti hrvatskoj Zagreb. U nakladi vlastite knjižare 1904. M. 8°. 203 str.

Stare, redke knjige zbirati je vrlo zanimiv posel.

Tako je zanimiv popis knjig, izdanih v raznih tujih mestih, in beležke o življenju Dobrovčanina Bonina de Boninis de Ragusia, ki je baje pozneje dodajal svojemu imenu še oznako „dalmatar“ in „dalmatinus“ in o katerem misli gospod Breyer, da je istoveten z nekim „Boninom Dobrichem overo de Boninis“. Pridani so primeri njegovih slov in besorazov. — Takih beležk o starih imenitnikih „hrvatskih“ je 29, med njimi životopis glasovitoga pustolova Step. Zanovića Budranina. Smešno pa je, ako imenuje svetega Hieronima Hrvata, ki se je rodil najbrže okoli Stridomu na štajersko-ogrski meji okoli l. 3-10, ter je umrl l. 420. Znano je, da so se Slovani naselili šele v 1. polovici 7. stoletja po Kr. v Panoniji, torej najmanj po 200 letih za sv. Jeronimom. Ker je zasledil g. Breyer neki angleški prevod latinskih del sv. Jeronima v knjižnici britanskega muzeja in ker se smatra sv. Jeronim za apostola Dalmatincev (a ne hrvaških, katerih dotle ni bilo v Dalmaciji), ga seveda anticipando prišteva Hrvatom dalmatinskim. Kakšna je to kritika? — Ne manj neopravičeno je pohrvačenje nekega Georgijevića v Gjurgevića. Ravno tako šepavi so dokazi za hrvatstvo prvega učitelja hebrejskega in kaldejskega jezika na pariškem vsenčilišču, in sicer zato, ker ga je neki Jourdain imenoval hebrejskega konvertita „Paul de Slavonie“. Na začetku petega stoletja v Hrvatski pač ni bilo hrvaških Židov. Hotel je, sam bodoči hrvaški Židov, pridobiti tudi imenitnega pariškega profesorja, ki je bil menda rojen na Hrvatskem, med odličnjake stare Hrvatske. Tudi neki tourski kanonik, ki je izdal francosko molitveno knjižico in mu je ime George de Esclavonie, mu je leta 1505 „pisac Gjure Slovinjanin“ Bogve, odkod je bilo temu možu njegovo ime nadeto? Seveda je g. Breyerju tudi zadrski plemenitaš Simon Grisogono (more li biti bolj italijansko ime? In kakšno je bilo hrvaško?), ker ga g. Breyer šteje med Hrvate zato, ker se je mogel roditi v Dalmaciji le ovejani Hrvat. — Knjiga urgoti tiskarskih napak.

R. P.

Popis publikacija jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 1867—1903. Sve u ovom popisu navedene knjige dobivaju se u knjižari jugoslavenske akademije (dioničke tiskare, Gjuro Tupinac) Zagreb, Ilica br. 6. — U Zagrebu, Tisak dioničke tiskare, 1904 m. 8. — Obsega: I. Zbornike, in sicer: 1. Gradju. 1.—3. zv.,

2. Ljetopis, 1.—17. zv.; 3. Monumenta spect. historiam, 1.—30. zv.; 4. Monumenta historico-juridica, 1.—9. zv.; 5. Rad., 1.—155. zv.; 6. Starine, knj. 1.—30.; 7. Zbornik za narodni život, knj. 1.—8. II. Posebna dela: A. br. 1.—12. B. Djela jugoslavenske akademije, knj. 1.—8.; C. Rječnik, dio 1.—5.; D. Znanstvena djela, knj. 1.—2.; E. Djela, izišla troškom ili prešla v svojino akademije, zv. 1.—8. — Cena vsem knjigam je 1328·40 K. R. P.

Slovensko gledišče. A. Drama. Gorkega znamenito delo, ki smo ga omenili že zadnjič, se je uprizorilo drugič na našem odru dne 27. oktobra. Drama v navadnem pomenu besede „Na dnu“ ni. Glediški list je označil igro kot prizore iz življenja v 4 dejanjih, ali že v tem naslovu tiči protislovje. Kjer dejanja ni, ondi tudi razdelitev v dejanja ni možna. To, kar smo videli v igri, so štiri prizori, ali še bolje: to je prizor v štirih odmorih. Kajti na odru se govori, samo govori in modruje. Prizorišče ostane ves čas neizpremenjeno — gabna podzemna luknja! En sam prizor v celi igri je dramatičen, prizor, med katerim se tretjič zastre prizornica in ko Vasjka pobije Kostileva; a morda je celo ta prizor bolj drastičen nego dramatičen, ker je Vasjkov čin vendar premalo motiviran. Vsekakor pa bi bil moral Gorkij končati svoje prizore na tem mestu, če mu je bilo količkaj do tega, da spiše nekaj drami podobnega. Toda Gorkij je dodal še četrti prizor, v katerem se zopet samo govori. Drama torej „Na dnu“ ni, in vendar, kako nam pretresajo dušo ti sami na sebi mrtvi prizori, kako se nam stiska srce spričo njih, kako trepeče duša! Nekaj z elementarno silo učinkujočega tiči v teh kopicah gnusobe, ki nam jih je nagrnil Gorkij v svojem delu. Kaka beda, kaka propalost! Kako žalostno — biti človek!

A vsi ti postopači, lopovi, tatje in ubijalci, ki nastopajo tu, so sami filozofi! Življenje je napravilo iz njih filozofe — filozofe seveda svoje vrste! Je Gorkij res vse to opazoval? Je res srečaval na potih svojega toli burnega, z doživljaji tako bogatega življenja tudi take ljudi? Je res čul vse to, kar nam tu pripoveduje? Zakaj ne, mogoče je to! A baš tako je mogoče, da je položil Gorkij v vsakega izmed teh ljudi del svojega bistva, svojega čuvstva, svojih misli, svojih nazorov in da se v tej ali oni osebnosti, ki nam jo predočuje, zrcalijo le različne strani njegove duše, pa naj bo navidezno v tem še toliko protislovja in naj si bo filozofija njegovih junakov še tako diametralno nasprotna! Kajti različni položaji v življenju vzbujajo v človeku različna razpoloženja duše, a različna razpoloženja te so vir različnim mislim in nazorom! Konsekventnosti v človeškem čuvstvanju, v človeškem mišljenju ni, vsak hip smo drugi ljudje! Zdaj obup, zdaj veselje do življenja!

„Na dnu“ imenuje Gorkij svoje delo in to po pravici. Ljudje, ki jih tu srečavamo, so padli tako globoko, da globoče pasti niso mogli — ne moralno in ne gmotno. A vendar čutijo te živali v človeški podobi, te propalice v sebi še tisto iskro, ki jo nazivljemo lahko človečanstvo! In največja tragika tiči baš v tem, da se vračajo vsem tem zavržencem hipi, ko se zavedajo svoje propalosti, ko zahrepene po lepšem, svetlejšem — hipi, ko bi se radi otesli blata, dvignili se v sinje višave, pa se pogreznejo vedno zopet — na dno!

Stara pesem o prikovanem Prometeju! — Tudi Pandora je v igri — Vasilisa, ta personificirana ženska zlobnost! Ako resumiramo svojo sodbo o Gorkegu delu,